

GLAZBA PO ČITLA NIH THE MUSIC OF THE OPPRESSED

Subota, 19. studenoga 2022. u 19.30
Koncertna dvorana Vatroslava Lisinskog

SVIJET NA
DLANU
LISINSKI
SUBOTOM

UVJEK
LISINSKI
NEPROCIJENIV DOŽIVLJAJ!

22/23

SIMFONIJSKI ORKESTAR,
ZBOR I SOLISTI
MUZIČKE AKADEMIJE
SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Richard Rosenberg, dirigent

Organizator i nakladnik: Koncertna dvorana Vatroslava Lisinskog,
Zagreb, Trg Stjepana Radića 4
Za nakladnika: Dražen Sirišević, ravnatelj
Producentica: Lana Merkaš
Urednica: Jelena Vuković
Lektorica: Rosanda Tometić
Oblikovanje i grafička priprema: Daniel Ilie
Grafičko rješenje naslovnice: Emil Šimik, Econik d.o.o.
Tisak: Cerovski d.o.o., Zagreb
Naklada: 400 primjeraka
Cijena: 20 kuna
www.lisinski.hr

Glazba potlačenih

Lucien Lambert ml.

(orkestrirao Richard Rosenberg)
Uvertira operi *Brocéliande*

Dana Suesse

Koncert za dva glasovira i orkestar u e-molu

- I. *Allegro*
- II. *Adagio*
- III. *Scherzo*
- IV. *Finale*

Arnold Schönberg

Preživjeli iz Varšave, op. 46, za recitatora, muški zbor i orkestar

Leonard Bernstein

Čičesterski psalmi, za solista, zbor i orkestar

- I. *Maestoso ma energico*
Psalam 108, 2. redak
Psalam 100
- II. *Andante con moto, ma tranquillo*
Psalam 23
Psalam 2, 1. do 4. redak
- III. *Prelude. Sostenuto molto*
Psalam 131
Psalam 133, 1. redak

Nakon koncerta s umjetnicima razgovara Sonja Mrnjavčić.

100 GODINA GLAZBE:
UČENJEM, STVARANJEM,
ISTRAŽIVANJEM...

United States Embassy in Croatia
Veleposlanstvo Sjedinjenih Američkih Država u Hrvatskoj

MUZIČKA AKADEMIJA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

REKTOR: prof. dr. sc. Stjepan Lakušić

DEKAN: Igor Lešnik, prof. art. (MA)

DIRIGENT: Richard Rosenberg

DIRIGENTICA ZBORA: Jasenka Ostojić, prof. art. (MA)

SOLISTI:

Katarina Nera Biondić, klavir, 5. g. studija klavira (MA)

Petra Akrap, klavir, 4. g. studija klavira (MA)

Lobel Barun, bas, 3. g. studija pjevanja (MA)

Franko Klisović, kontratenor, 5. g. studija pjevanja (MA)

MENTORI SOLISTA:

Katarina Krpan, prof. art. (MA)

Alexei Tanovitski, doc. art. (MA)

Martina Gojčeta Silić, prof. art. (MA)

SIMFONIJSKI ORKESTAR MUZIČKE AKADEMIJE SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

PRVE VIOLINE: Teo Devčić (koncertni majstor), Alisiya Mudryk, Matej Žerovnik, Letizia Roce, Meri Anastasov, Mengseng Wang, Lana Plančić, Jana Palac, Ana Pešut, Michael Heaton, Mykola Havryliuk, Nika Zubac, Ana Biškup, Lorena Marković

DRUGE VIOLINE: Mateja Kasaić Drakšić, Dalia Cossetto, Sandra Milinović, Lucia Lyon, Tomislav Špehar, Doris Tkalčević, Lovro Bratonja, Adela Žganec, Ruta Bobić, Nina Katarina Sarić, Tanja Felja, Tea Anić

VIOLE: Filip Nemet Gužvić, Tin Reba, Marija Lalović, Bruno Tarbuk, Lucija Marinović, Rebeka Heaton, Katarina Gregorin, Sara Nikolina Čehić, Dora Palac, Leonarda Okmažić

VIOLONČELA: Ella Radman, Lucija Mušac, Zoran Resnik, Ana Majer, Josip Boštjančić, Karla Kostović, Roko Silić, Vid Krpan

KONTRABASI: Karlo Čeh, Niko Kos, Mislav Peović

HARFE: Marta Ćiković, Nina Šeparović

FLAUTE: Nikolina Hapač, Ana Kovačev (pikolo)

PIKOLO: Maja Mustapić (+ treća flauta)

OBOE: Višnja Stapić, Livia Glavinović

KLARINETI: Antonio Uremović, Danijela Ivanović

FAGOTI: Tara Lešnik, Isabella Roxas Đuka

ROGOVI: Hrvoje Grah, David Vlah, Bruno Laktaš, Lalita Tasić

TRUBE: Lovro Ticl, Kristina Strinić, Ante Bubić

TROMBONI: Dorian Hercigonja, Filip Šeremet, Klara Pejaković

TUBA: Karlo Dijanić

TIMPANI: Luka Mihajlović

UDARALJKE: Luka Ivir, Ivan Brigljević, Lovro Baričević, Franko Štrbac

ASISTENT DIRIGENTA: Matija Fortuna, doc. art. (MA)

NADZORNIK ORKESTRA: Nikša Gašpardi (MA)

POSUŽITELJ ORKESTRA: Zoran Boch

ZBOR MUZIČKE AKADEMIJE SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

SOPRANI: Klara Baraba, Laura Cahun, Dorotea Corelj, Darija Gazdek, Tao-Chen Hsiao, Tao-Shih Hsiao, Hana Ilčić, Iris Imamagić, Vlatka Kladarić, Gorana Kliškić, Jelena Knezović, Marie Lucia Kossjanenko, Helena Kralj, Tena Kramar, Laura Mikić, Klara Pavlović, Katarina Perić, Maja Piljek, Modi Rabak, Mia Reba, Petra Spahija, Marija Topić, Kristina Vartušek, Rea Veseli, Marija Vukšić, Mariia Zholkevskaja, Marija Žalac

ALTOVI: Ivana Bošković, Lena Brkljačić, Ana Čehaić, Paula Ćurić, Lorena Dragomanović, Amra Hajdarević, Anamarija Hontić, Ana Hrvatin, Sara Klikić, Nada Tomica Klišanin, Marta Knežević, Lara Knežević, Valentina Kovačev, Sarah Kraljić, Magdalena Križnik, Svitlana Kyrillova, Marina Magerl, Greta Marku, Mija Mihanović, Darija Miketić, Marta Modrić, Nika-Ružarija Orepić, Antonija Pejčinović, Sara Selmanović Salković, Hana Sever, Vinka Siladi, Iskra Silvestri Valdevit, Tamara Stipić, Nikolina Šainović, Maja Šokac, Nikolina Šoljić, Rozarija Talijančić, Mirta Valenta, Ema Vidak, Sara Vrdoljak, Ema Zadro

TENORI: Vid Begić, Josip Hađinac, Ivan Hlebić, Tomislav Jukić, Vigo Kovačić, Mateo Mikulić, Goran Ružić, Ivan Sutlović, Josip Švagelj

BASOVI: Sven Babić, Lovro Barišić, Fran Brleković, Luka Čevizović, Dubravko Čepulić Polgar, Borna Dekanić, Ante Domazet, Donald Dubrović, Josip Galić, Carlo Gjurgjević, Luka Gotovac, Ivan Habazin, Mihael Hižak, Roberto Hren, Luka Ivezic, Sven Korać, Bartol Kresnik, Tomislav Krobot, Marco Marijan Küpper, Sergey Levin, Fran Lisec, Vjekoslav Ljubešić, Roman Mihalić, Maro Morača, Bojan Nečas Hraste, Danijal Omerčahić, Ivan Petrović-Poljak, Viktor Rafajlovski, Lovro Roksandić, Dorian Stipčić, Toma Zadro, Lovro Žagar, Matija Živičnjak

DIRIGENTICA ZBORA: Jasenka Ostojić, prof. art. (MA)

ASISTENT DIRIGENTICE ZBORA: Ivan Šćepanović, 4. g. studija dirigiranja (MA)

KOREPETITOR ZBORA: Viktor Rafajlovski, 1. g. studija klavira (MA)

IZVRŠNA PRODUKCIJA: Vesna Rožić (MA)

ODNOSI S JAVNOŠĆU: Ivana Sansević

KRATICE:

MA = Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu

Richard Rosenberg umjetnički je direktor Nacionalnoga glazbenog festivala u Marylandu, SAD. Prethodno je bio umjetnički ravnatelj Simfonijskoga orkestra *Corpus Christi*, Kalifornijskoga komornog orkestra, Simfonijskog orkestra *Waterloo/Cedar Falls*, glazbenoga festivala u Hot Springsu i pensilvanijskoga Baleta. Također je bio član dirigentskoga osoblja Baltimorskoga i Oaklandskoga simfonijskog orkestra, London Classical Players i glazbenog festivala u Aspenu te vršitelj dužnosti direktora orkestrara na Sveučilištu Michigan u Ann Arboru. Kao gostujući dirigent nastupao je diljem Sjedinjenih Američkih Država, Europe, Azije i Južne Amerike. Njegovi učitelji bili su, između ostalih, Leonard Bernstein, Herbert von Karajan i Roger Norrington. Snimio je deset kompaktnih diskova američke glazbe za izdavačku kuću Naxos te producirao nekoliko CD-ova s legendom *jazza* Daveom Brubeckom. Snimka njegova kritičkog izdanja skladbi *Preobražena noć* Arnolda Schönberga i *Metamorfoze* Richarda Straussa bit će objavljena za izdavačku kuću Centaur ove jeseni.

Jasenska Ostojić redovita je profesorica dirigiranja na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, a predaje i na Muzičkoj akademiji u Sarajevu. Bogatu koncertnu djelatnost ostvaruje na uglednim festivalima u Hrvatskoj, Velikoj Britaniji, Francuskoj, Belgiji, Austriji, Italiji, Sloveniji, Srbiji, Bosni i Hercegovini, Makedoniji, Grčkoj i SAD-u. Kao dirigentica surađivala je sa Zagrebačkim solistima, Hrvatskim komornim orkestrom, Varaždinskim komornim orkestrom, Simfonijskim puhačkim orkestrom Oružanih snaga RH, Zborom Hrvatske radiotelevizije i dr. Kao dirigentica zborova i orkestrara osvojila je desetke državnih i međunarodnih nagrada, među kojima su i dva međunarodna *Grand Prix*a. Ravnala je praiizvedbama brojnih skladatelja za čije je izvedbe nagrađena posebnim priznanjima. Specijalizirala je vokalnu izobrazbu pjevača mladenačke dobi kod Bečkih dječaka i djelovala kao dirigentica zbora Zagrebački dječaci. Od 2012. do 2022. djelovala je kao umjetnička ravnateljica The World Choir Festival on Musical, Solun, Grčka. Sve veću pozornost privlači svojim skladateljskim radom i aranžiranjem. Novoizabrana je prorektorica za umjetnost, kulturu i međusveučilišnu suradnju Sveučilišta u Zagrebu.

Katarina Nera Biondić glazbeno je obrazovanje počela u rodnome gradu Rijeci, a trenutno je studentica pete godine klavira na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, u klasi Katarine Krpan, prof. art. Usavršavala se na seminarima kod Vladimira Krpana, Konstantina Bogina, Massimiliana Ferratija, Rubena Dalibaltayana, Dragomira Bratića i drugih. Nastupala je kao solistica, kao članica komornih sastava te kao korepetitorica. Dobitnica je brojnih nagrada na međunarodnim natjecanjima, poput natjecanja *Daleki akordi*, *Sonus*, *Jurica Murai*, Koroško klavirsko tekmovanje kao solistica te na natjecanjima Hrvatskoga društva glazbenih i plesnih pedagoga kao članica komornog sastava. Sudjelovala je u projektu *Tko to tamo svira?*, nagrađenom Rektorovom nagradom 2021. godine. Dobitnica je prve nagrade Međunarodnoga natjecanja *Davorin Jenko* u Beogradu 2022. Njezina izvedba *Koncerta za klavir i orkestar* Milka Kelemena na koncertu održanom 2021. u Koncertnoj dvorani *Blagoje Bersa* u povodu obilježavanja stote obljetnice Muzičke akademije u Zagrebu nagrađena je Dekanovom nagradom.

Petra Akrap studentica je četvrte godine klavira na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, u klasi Katarine Krpan, prof. art. Usavršavala se na seminarima Vladimira Krpana, Rubena Dalibaltayana, Kemala Gekića, Yuriya Kota, Pedje Mužijevića, Eugene Choi, Igora Lazka, Dragomira Bratića, Andreja Pisareva i Nataše Veljković. Kao solistica osvajala je prve i druge nagrade na regionalnim i državnim natjecanjima Hrvatskoga društva glazbenih i plesnih pedagoga. Prvu i posebnu nagradu za najbolju izvedbu hrvatskog skladatelja osvojila je na 23. međunarodnom natjecanju *Daleki akordi*, prvu nagradu na Međunarodnom natjecanju pijanista *Mozart*, prvu nagradu na Međunarodnom pijanističkom natjecanju *Davorin Jenko* i dvije druge nagrade na međunarodnom natjecanju pijanista Memorijal *Jurica Murai*. Godine 2019. nastupila je s orkestrom opere Hrvatskoga narodnog kazališta u Splitu, a 2021. sa Zagrebačkom filharmonijom. U akademskoj godini 2020./2021. dobila je Rektorovu nagradu za praiizvedbu djela *Skulpture* za klavir i orkestar Šimuna Matišića. Zanima je izvođenje suvremene glazbe; surađivala je s Cantus Ansambлом i Ansambлом studenata Muzičke akademije za Novu glazbu – ASMANGU.

Lobel Barun student je treće godine pjevanja na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, u klasi Alexeia Tanovitskog, doc. art. U vrijeme studija sudjelovao je u projektima Muzičke akademije (*Pepeljuga* J. Masseneta i *Životinjska farma* I. Kuljerića). Honorarno surađuje kao solist u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu. Na glazbenoj radionici na Visu pjevao je glavnu ulogu Tobiasa Milla u Rossinijevoj jednočinki *Bračna mjenica*. Nastupio je i s orkestrom Konzervatorija *Rimski-Korsakov* u Akademskoj kapeli St. Peterburga.

Franko Klisović student je pjevanja na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, u klasi Martine Gojčete Silić, prof. art. uz prethodno započet studij dirigiranja u klasi Tomislava Fačinija, prof. art. Kao pjevač nastupio je 2017. u Katar Opera House u Dohi, a 2018. prvi je put nastupio u HNK-u u Rijeci u operi *Didona i Eneja* H. Purcella. Dobitnik je brojnih nagrada na međunarodnim pjevačkim natjecanjima, kao što su *Premiere Opera Foundation* (New York, 2020.), natjecanja *Tullio Serafin* (Vicenza, 2021.), *Riccardo Zandonai* (Riva del Garda, 2021.), *Mikulaš Schneider-Trnavsky* (Trnava, 2021.) i *San Colombano* (Piacenza, 2021.). Uz opere, često nastupa i kao koncertni pjevač, napose u repertoaru iz razdoblja baroka (Galuppi, Monteverdi, Händel, Charpentier, J. S. Bach, Pergolesi, Vivaldi i dr.). Surađivao je s brojnim vrsnim dirigentima (Marc Korovich, Ville Matvejeff, Laurence Cummings, Aapo Häkkinen, Luca Oberti, Albrecht Hansjörg, Hervé Niquet, Philipp von Steinaecker i drugi). Nastupao je i kao dirigent.

Što može očekivati slušatelj koji dolazi na koncert naslovljen **Glazba potlačenih?** Možda bi mu ponajprije mogla zasmetati tvrdoća samoga naslova, sugerirati da je preveden s nekog drugog jezika, što on, uostalom, i jest: posrijedi je prijevod engleskog izraza *music of the oppressed*. Budući da za ovdašnjega slušatelja zvuči kao prijevod, da se ne uklapa glatko u ovdašnji kontekst, izraz “glazba potlačenih” jednostavan je primjer neuspjela prijevoda, onoga koji nastaje kad se u dolaznom kontekstu ne razluči ono što izraz u izvornom kontekstu znači. Ali prijevod koji se zamjećuje kao prijevod u isti mah daje razabrati i problem koji se u njemu očitava – problem prijevoda, kontekstualnih razlika, označavanja, imenovanja. Izraz “potlačeni” u hrvatskom jeziku označava nekoga koga tlači ili ugnjetava netko drugi, tlačitelj. Posrijedi je, dakle, odnos moći. Tlačitelj i potlačeni međusobno su odvojeni, ali odnos moći ujedno ih i povezuje. Potlačeni može svrgnuti tlačitelja i zauzeti njegovo mjesto. Tko je bio ništa, može biti sve – i obratno! No je li u slučajevima „potlačenosti“, o kojima je ovdje riječ, baš na djelu takvo što?

Raspored večerašnjega koncerta obuhvaća uvertiru jednoj operi, koncert za dva klavira, kantatu za recitatora, muški zbor i orkestar i naposljetku višestavačno djelo religijskoga karaktera skladano za solista, zbor i orkestar. Reklo bi se: uobičajen koncertni raspored za večer u kojoj nastupa izvođački ansambl koji čine simfonijski orkestar i zbor. Pa ipak, skladbe se prilično razlikuju, imamo li u vidu povijest njihova izvođenja: za razliku od prvih dviju, koje su gotovo nepoznate, posljednje dvije znatno se češće mogu čuti (kantata, doduše, samo u posebnim prigodama, dočim je djelo na religijski tekst rado izvođena repertoarna skladba). Jesu li u tom pogledu prve dvije “potlačenije” od drugih? No kako su sve četiri obuhvaćene naslovom, vjerojatno je posrijedi neka druga “potlačenost”, primjerice ona njihovih autora. A tu se ponovno pojavljuje problem imenovanja, odnosno prevođenja.

Kako atribuirati Luciena Lamberta mlađeg (1858. – 1945.), Danu Suesse (1909. – 1987.), Arnolda Schönberga (1874. – 1951.) i Leonarda Bernsteina (1918. – 1990.)? Prvi je rođen pokraj Pariza u obitelji glazbenika. Majka mu je bila Francuskinja, dočim je otac, Charles Lucien Lambert, kao “slobodna obojena osoba” (*free person of color*) rođen u New Orleansu prije Američkoga građanskog rata. Za današnje je enciklopedije Lucien Léon Guillaume Lambert, kako glasi njegovo puno ime, “francuski skladatelj i pijanist afroameričko-kreolskog podrijetla”. Za Danu Suesse, čini se, ključna je odrednica rod: žene koje skladaju javno izvođenu glazbu u njezino su vrijeme bile rijetke. Arnold Schönberg, u vrijeme kad je skladao kantatu koja je na rasporedu večerašnjega koncerta, emigrant je židovskoga podrijetla iz Austrije, koji se u Sjedinjenim Američkim Državama i prezimenom bez njemačkih dijakritika (Schoenberg) prilagodio svojoj novoj sredini. Kad je pisao *Čičesterske psalme*, sredinom šezdesetih godina 20. stoljeća, Bernstein je pak sin židovskih emigranata, koji u svojim tadašnjim djelima poseže za židovskim religijskim nasljeđem, ali i muškarac koji živi dvostrukim životom, premda je teško razabrati koliko je njegov brak bio tek paravan da bi se stvorio privid urednoga građanskog života. Enciklopedije ga danas ubrajaju u “LGBT glazbenike”. U neko vrijeme možda bi se o njemu govorilo kao o homoseksualcu

(ili eventualno biseksualcu), izrazom koji potječe s kraja 19. stoljeća i obilježen je znanstvenim kontekstom tadašnje psihopatologije pa ga pripadnici te skupine danas nerado koriste i radije posežu za izrazom *gej*, preuzetim iz engleskoga jezika, koji ne sugerira da je posrijedi nešto patološko ili devijantno, što bi zahtijevalo liječenje.

No jesu li u ocrtanim slučajevima uistinu posrijedi “potlačeni”? Možda bi se na ovome mjestu valjalo prisjetiti i drugih načina da ih se imenuje. Primjerice, njemački povjesničar književnosti Hans Mayer (inače i sam “potlačen” prema više osnova o kojima je ovdje riječ) govorio je o “autsajderima”, posvećujući pojedina poglavlja svoje istoimene knjige – prevedene 1981. i na hrvatski – kćerima “Judite i Dalile”, ljudima “iz Sodome” i Židovima “od Ahasvera do Shylocka”. Za razliku od izraza “potlačeni”, izraz “autsajderi” ne pretpostavlja pretenziju na mjesto onoga “gore”. Mayer razlikuje “intencionalne” autsajdere, tj. one koji svojevrijedno, vlastitim opredjeljenjem prekoraju norme društva, od “egzistencijalnih”, koji zbog fizičkih, etničkih, psiholoških ili drugih predispozicija ne mogu biti ni postati kao većina. Sličan je Mayerovu, premda nastao u drugom kontekstu, govor o “manjinama”. Obilježje manjine jest upravo to da manjinom – ostaje; manjina koja bi postala većinska, prestala bi biti manjinom. Manjina ima i čuva svoju memoriju, svoje svjesne i nesvjesne arhive, koliko god krhki i rasuti bili. Za razliku od većinske memorije, koja pod krinkom pamćenja nastoji prikriti vlastite nasilne čine isključivanja i stoga je zapravo na strani zaborava (jer samo tako može i dalje isključivati, opstati kao većina), manjinska memorija bilježi povijest vlastitih ranjavanja i isključenosti – isključenosti iz onoga što se u dotičnome kontekstu proklamira kao općevažice, univerzalno i normalno. Ono što je za pripadnika većine samorazumljivo, od običnog poljupca na ulici nadalje, za pripadnika manjine može biti životno opasno. Ono što pripadnik većine smatra prirodnim i normalnim, pripadniku manjine čini se kao proizvod državno ozakonjenih pravila o tome što u nekoj sredini i u nekom vremenu vrijedi kao “prirodno”, odnosno “normalno”. Primjerice, pripadnik većine mogao bi se začuditi malom broju zabilježenih skladateljica, sve do najnovijeg vremena. Ta nisu li žene nekako manje talentirane za glazbu? Nije li skladanje ipak i prije svega “muški posao”, a ženama se prepušta da budu tajnice, prepisivačice, arhivistice, učiteljice, producentice, muzikologinje? Svratiti li se, međutim, pogled na institucionalni okvir glazbe, primjerice na dostupnost glazbenoga obrazovanja ženama, bit će jasnije zašto ženska memorija na području glazbe, obilježena tim isključenjem, ustrajno bilježi datume kad su žene u pojedinim sredinama dobile pravo na školovanje, odnosno na javno izvođenje vlastitih djela. Pritom se potonje manje odnosi na pisanu zakonsku regulativu, a više na “običajno pravo”. Kao što pokazuje primjer Alme Mahler, nikad zabrana skladanja i javnog izvođenja nije tako oštra kao kad je pred skladateljicu postavlja njezin partner, skladatelj.

Dok izraz “manjina” pretpostavlja isključenost i memoriju drukčiju od većinske, odnosno “službene”, u novije vrijeme rado se govori o “identitetima”. Taj izraz kao da poravnava odnose, uklanja podređenosti i dopušta svakome da bude ono što jest. Podrazumijeva da je pojedinac to što jest zahvaljujući nizu obilježja, kao

što su izgled, osobne crte, ponašanje, preferencije itd. Ako su obilježja stabilna i prepoznatljiva, pojedinac je “netko”. Govor o identitetima posljednjih se desetljeća udomaćio i u akademskim istraživanjima glazbe pa postoje studije o glazbenim djelatnostima žena ili pak istraživanja afroameričkih ili gej i lezbijskih prinosu glazbi. No pojmom “identiteta” ne samo da se mogu imenovati kompleksniji odnosi od onih što ih mogu imenovati prethodno navedeni pojmovi, nego u isti mah ono što označava svodi na katalog obvezujućih, stalnih obilježja. U toj se točki računaju istraživanja glazbe u znaku “identiteta”, primjerice ona feministička. Dok će se tako jedna struja usredotočiti na glazbenu djelatnost žena, kao da je samorazumljivo što “ženu” kao takvu određuje, druga će ustrajavati na tome da ne postoji nešto takvo kao određena bit “žene”, nego se valja pitati o uvjetima pod kojima se i u kojem kontekstu nešto uopće smatra “ženskim”.

Naslov *Glazba potlačenih* naznačuje još nešto. Ne samo da podrazumijeva kako je “potlačenost” obilježje osoba (a ne, recimo, djela), nego je obilježje upravo određenih osoba. Zajedničko je četirima osobama o kojima je ovdje riječ upravo to što su – skladatelj(ce). Riječ je, dakle, o svojevrsnom privilegiranju određene pozicije unutar područja što ga zovemo glazbom. Moguće je, međutim, zamisliti i situaciju u kojoj bi izraz “glazba potlačenih” označavao nešto drugo, primjerice glazbu što je rado sluša neki “potlačeni” krug slušatelja, pronalazeći u njoj nešto nedostupno drugima i tako se od njih razlikujući.

Zajednička je četirima skladatelj(ce)ma i američka sredina, na ovaj ili onaj način. Neki su, kao Suesse i Bernstein, rođeni u SAD-u, drugi su, kao Schönberg, u SAD emigrirali, bježeći pred Hitlerom. Lambert je, doduše, studirao na pariškom konzervatoriju, ali je poduku u glazbi dobio prije toga od oca, koji je napustio Sjedinjene Američke Države, po svemu sudeći suočen s tamošnjim rasizmom. U bilješki uz diskografsko izdanje djela Lamberta starijeg i mlađeg, Richarda Rosenberga, dirigenta večerašnjega koncerta, opisuje vlastiti pokušaj njihove aktualizacije kao svojevrsan povratak ishodištu: “Postigli su velik uspjeh u Francuskoj (a neki od njih i u Južnoj Americi i Portugalu), ali su ostali gotovo nepoznati u SAD-u. Godine 1998. proveo sam tjedan dana u Nacionalnoj knjižnici u Parizu, gdje sam pronašao obilje notnih zapisa Edmonda i Eugènea Dédéa, Luciena Lamberta (oca i sina), Sidneyja Lamberta i nekoliko njihovih kolega. Ono što sam pronašao nikad se nije čulo izvan Francuske, a nije uopće izvođeno barem devedeset godina. Priredio sam orkestralnu glazbu (koja je postojala samo u loše uređenim, gotovo nečitkim tiskanima izdanjima) u izdanja namijenjena izvođenju, a 38 orkestralnih, komornih, vokalnih i klavirskih djela ‘kreolskih romantičara’ prvi je put zazvučalo u modernim izvedbama na glazbenom festivalu u Hot Springsu 1999.”

Izabrane u takvom ključu, četiri skladbe kao da su presjek skladateljskih tendencija u Novome svijetu u rasponu od stotinjak godina, tendencija koje se mogu činiti nepomirljivima. Ako je Hans Mayer mogao trpklo zaključiti da “ne postoji zajedništvo autsajdera”, misleći na izostanak apriornog razumijevanja i uzajamne solidarnosti pripadnika raznih manjina, izostanak koji se ogleda čak

i u akademskim studijama koje se uglavnom usredotočuju na svaku manjinsku skupinu zasebice, čini se da koncertni podij takve različitosti ipak podnosi. Ili bi pak naslov *Glazba potlačenih* trebalo shvatiti kao "klasičnu" glazbu kao takvu? Jer njoj, u konačnici, pripadaju sve četiri skladbe koje su na večerašnjem rasporedu. Je li ta glazba danas – "glazba potlačenih"? (Onih kojima trebaju državne dotacije kako bi preživjeli...)

U jednom od nadnevaka svojega dnevnika, Franz Kafka pokušao je skicirati obilježja onoga što naziva "malim književnostima", književnostima malih naroda, kao što je onaj kojemu je pripadao. Spominje kako je takvim književnostima svojstveno da se djelovanje njihovih književnika smatra tako važnim da potpuno prekriva njihova djela. "Govori se o ovima posljednjima, a misli se na ono prvo, pa čak se ovo posljednje i čita samo uzimajući u obzir ono prvo." Djela pisca iz malog naroda kao da su posve naplavljena osobom njihova autora, jer je uostalom sam autor znamen pripadnosti tome narodu, koji je sretan i ponosan što je dotični potekao iz njegovih redova. Ne ocrtava li se u toj prekrivenosti djela imenom njegova autora nerješiva dvojba pred kojom je svatko u susretu s "glazbom potlačenih"? Jer i on kao da je u iskušenju smatrati glazbena djela toliko određenima manjinskim iskustvima njihovih autora, da ih može zamisliti još samo u okvirima manjine koja će im dati jedini mogući smisao, primjerice na nekom festivalu posvećenom "glazbi žena", "afroameričkoj glazbi" ili pak "gej i lezbijskoj glazbi". I kao da je, s druge strane, u iskušenju prepustiti ih uobičajenom koncertnom pogonu, po cijenu da se manjinska iskustva njihovih autora, njihove isključenosti i patnje, prepuste zaboravu.

(DD)

S pravom se možemo zapitati što kvalificira uvertiru operi *Brocéliande Luciena Lamberta mlađeg* da postane dijelom večerašnjega programa. U bijegu od rasizma američkog Juga, njegov se otac 1853. ili 1854. nastanjuje u francuskoj prijestolnici gdje djeluje kao skladatelj i pijanist. Sin Lucien, rođen nedugo nakon toga u pariškom predgrađu, krenut će očevim stopama i nadmašiti ga kao pijanist i skladatelj. Između 1880. i 1882. godine Lambert mlađi studirao je kompoziciju na pariškom konzervatoriju u klasi Julesa Masseneta.

Unatoč uspješnoj prazvedbi godine 1893. i povoljnim kritikama, njegova "vilinska opera" (kako glasi generičko određenje djela) *Brocéliande* ubrzo će pasti u zaborav, a partitura će netragom nestati. Njezinu uvertiru, koju ćemo večeras čuti, orkestrirao je dirigent koncerta Richard Rosenberg na temelju objavljenoga klavirskog izvataka opere. U tome je obliku, gotovo stotinu godina nakon prazvedbe, prvi put zazvučala na američkom tlu 1999. godine na festivalu u Hot Springsu. U komentaru uz izdanje toga djela na CD-u Rosenberg upućuje na "raskošan harmonijski jezik" Lambertove glazbe koji priziva francuski skladateljski kontekst kasnoga 19. stoljeća, obilježen snažnim Wagnerovim utjecajem, što je čini svojevrsnom "karikom koja nedostaje" između koncertne glazbe 19. stoljeća i *jazza*, koji će postati dominantnim stilom američke popularne glazbe ranog 20. stoljeća.

Šarmantna uvertira nije glazbeno povezana s ostatkom opere, nego nastoji glazbeno ocrtati čaroban svijet šume *Brocéliande*, poprište mitova o kralju Arturu i njegovim vitezovima te legende o čarobnjaku Merlinu kojega je zatočila čarobnica Morgana zbog njegove ljubavi prema lijepoj Viviani. Svojim četirima karakterističnim tematskim cjelinama uvertira evocira šumski pejzaž, mitske likove, Merlinovu ljubavnu čežnju, kao i sukob čarobnjaka i čarobnice. Posljednji odsjek djela, kombiniranjem i preklapanjem tematskih cjelina, najavljuje dramsku radnju uvodeći slušatelja u čudesan svijet bretonskih legendi.

(GR)

Žensko ime na programu koncerta klasične glazbe pod večerašnjim naslovom već je indikator određenoga problema, a k tome je i jedino. Novinski članak Doris Montague iz 1932. o djelu *Dane Suesse*, naslovljen *S 19 godina ona piše jazz zbog zarade, a simfonije zbog užitka (At 19 She Writes Jazz for Profit and Symphonies for Pleasure)*, kao da ocrtava problem s kojim se skladateljica morala nositi. Mogu li njezini simfonijski i orkestralni radovi biti i nešto više od pukih "plodova užitaka" i izići na svjetlo dana, uz bok djelima njezinih muških kolega? Hoće li im se to dopustiti tek nakon što se skladateljica prethodno dokazala u "lakšim", ženi "primjerenim" vrstama glazbe? Ta pitanja, dakako, ne znače da su njezine popularne pjesme, među kojima su možda najpoznatije *Syncopated Love Song* (1928.) i *You Oughta Be in Pictures* (1934.), manje vrijedne, nego upućuju na kontekst u kojemu je djelovala, dio kojega je bila i često spominjana (i u svojim značenjskim nijansama na hrvatski teško prevodiva) etiketa i atribucija "the Gershwin Girl".

Skladateljsko obrazovanje američkoga čuda od djeteta, pod mentorstvom Alexandera Silotija i Rubina Goldmarka do Nadie Boulanger, dalo joj je lakoću kojom je u instrumentalnom opusu mogla plesati po rubu granica raznih tada aktualnih stilskih tendencija, uz ritamske i harmonijske elemente *jazza*. Moglo bi se reći da je *Koncert za dva glasovira i orkestar u e-molu* (1934. – 1941.), prazveden 1941. pod ravnanjem Eugenea Gousseusa, jedna od skladbi njezina opusa koja doista zaslužuje epitet "potlačenosti", zasjenjena mnogo poznatijim *Koncertom u tri ritma* (1932.) i *Simfonijskim valcerima* (1933.). Taj repertoarni raritet netipične četverostavačne dispozicije kao da nastoji povezati oba skladateljičina glazbena jezika, klasični i popularni, pa ovdje pronalazimo kolažiranje baroknih imitacija i tema koje prizivaju Rahmanjinova ili pak, u posljednjem stavku, zvukovne blokove slične Beethovenovima, uz elemente karakteristične za simfonijski *jazz*. Vergilijevu *dux femina facti* večeras ispisujemo uz skriveni svijet Dane Suesse, u kojemu je autonomiju valjalo izboriti pod uvjetima normiranog.

(MR)

Arnold Schönberg u ranijem razdoblju svojega stvaralaštva nije posezao za židovskim temama. Pa ipak, njegovoj glazbi nerijetko su se upućivale kritike u kojima se iza estetičkih prosudbi skrivao antisemitizam. Tako se, primjerice, njegov glazbeni izraz, napose nakon uvođenja dvanaesttonske tehnike, proglašavao suvišnom intelektualizacijom glazbe, čime se aludiralo na klišeje o Židovima kao prijetvornima i proračunatima. Kad mu je novi režim zabranio

održavanje nastave 1933. i kad su nacisti Schönbergovu glazbu nazvali "izopačenom umjetnošću", to je svakako pospješilo njegovu odluku o emigraciji. Kantata *Preživjeli iz Varšave*, započeta 1943. pod dojmom vijesti o ustanku Židova u varšavskom getu, jedan je od završnih znakova na tome putu.

Djelo je pisano na Schönbergov vlastiti tekst, koji je najvećim dijelom na engleskom jeziku. Osim anglofone publike, skladateljka kao da je vodilo i načelo jasnoće i razumljivosti, što će se odraziti i u promjenama zvukovne teksture. U odjeljcima u kojima se na njemačkom jeziku izgovaraju riječi nacističkoga narednika, glazba postaje uzbuđenija, kao da riječima tu više ne treba prijevod. Usredotočenost na tekst dio je angažmana te skladbe, njezine izravnosti i beskompromisnosti. Prema Schönbergovim riječima, njegovo je upozorenje upućeno svima, pa i slušateljima koji nisu Židovi. Trima jezicima tekstovnog predloška kao da odgovara i trodijelnost djela. U prvome i drugom dijelu u središtu je recitator u ulozi zatvorenika (kad govori engleski) i narednika (kad govori njemački). Okosnica trećega dijela je zbor koji pjeva molitvu na hebrejskom jeziku, dok orkestar ima ulogu pratnje. Na taj se način, jezičnim i orkestracijskim kontrastima, stvara trodijelni narativ, ali trodijelnost se može shvatiti i kao razlika između instrumentalnog uvoda, govorenog srednjeg i pjevanog završnog dijela.

Schönberg je smatrao dvanaesttonska sredstvom, pa tako ni ovdje nije nužno prepoznavati tonske nizove. U orkestralnoj se komponenti djela, primjerice, kao glazbeno smislene pokazuju specifične teksture ili pak kratke melodijske figure koje se povezuju s pojedinim likom ili s određenom stranom narativa.

Skladba je praižvedena 1948. u američkom gradu Albuquerqueu. Nakon europske premijere u Parizu iduće godine, skladba se izvodila diljem Europe. To je i jedno od prvih dvanaesttonskih djela koja su uspjela prijeći željeznu zavjesu. U nas je prvu izvedbu djelo doživjelo 23. svibnja 1965. godine u sklopu Muzičkog biennala Zagreb, kad je Zagrebačkom filharmonijom i zborom Radio-televizije Zagreb ravnao Lukas Foss.

(BNH i LP)

Leonard Bernstein pripadao je drugoj generaciji imigranata. Kao izbjeglice s ruskog teritorija, njegovi roditelji stigli su u SAD, gdje su se upoznali i osnovali obitelj. Bernsteinov otac, konzervativan čovjek snažnih religijskih uvjerenja, nije podupirao sinov odabir glazbene karijere. Unatoč tome, Bernstein se beskompromisno odlučuje za glazbu i ostvaruje iznimne uspjehe na nekoliko glazbenih područja. Istaknuo se kao dotad najmlađi šef dirigent Njujorške filharmonije, utrostručivši broj posjetitelja u vrijeme svojega mandata (1957. – 1969.). Premda mu je kritika katkad zamjerala interpretacijsku samovolju, publika je zavoljela strastvenost i dramatičnost njegovih izvedbi. Kao skladatelj, svjetsku je popularnost stekao mjuziklom *Priča sa zapadne strane* (1957.), a njegova simfonijska djela redovito su na koncertnim programima. Nastojao je klasičnu glazbu približiti svim uzrastima, dovodeći je i na male ekrane, u televizijske emisije, kao što je ciklus *Young People's Concerts* (1958. – 1972.).

Preopterećenje obavezama ostavilo je šezdesetih godina traga na Bernsteinovu skladateljskom opusu. Stoga 1965. stavlja svoju poziciju šefa dirigenta u mirovanje. U tom razdoblju istražuje avangardne tehnike skladanja, no ubrzo od njih odustaje, obrazlažući da "to jednostavno nije bila moja glazba. Nije bilo iskreno." Jedino djelo koje završava u tom razdoblju su *Čičesterski psalmi*, praižvedeni 15. srpnja 1965. u New Yorku, a potom 31. srpnja na festivalu čičesterske katedrale (za koju je naručeno). Uglabivši u tri stavka stihove koje je sam odabrao, Bernstein piše svojevrsnu „suitsu psalama“ za kontratenor ili dječjački glas, zbor i orkestar, uz verzije za reducirani orkestar te manji ansambl koji čine harfa, orgulje i udaraljke. Stihovi psalama pjevaju se na hebrejskom jeziku, kao i u Bernsteinovoj Trećoj simfoniji, *Kaddish* iz 1963.

Nakon svečanog poziva na buđenje, u prvome stavku zbor veliča Boga slavljeničkom temom u sedmerodobnom metru. Pastirska idila drugog stavka, koju dočarava vokalni solist uz pratnju harfi i ženski glasovi, prekida se nastupom ansambla što ga čine *tutti*. Glazba prati stihove koji ljudskoj neslozi i netrpeljivosti suprotstavljaju vjeru i pobožnost. U skladanju toga stavka skladatelj se koristio pojedinim dijelovima vlastita nezavršenog kazališnog djela i neiskorištenom građom za *Priču sa zapadne strane*. Treći, polagani stavak postupno donosi spokoj, od snažnog instrumentalnog uvoda do finala na stihove: „Gle, kako je dobro i kako je milo kao braća zajedno živjeti.“ Kao apel za mir, *Čičesterski psalmi* s vremenom su postali jedno od najizvođenijih Bernsteinovih djela.

Neovisno o polju glazbene djelatnosti i žanru u kojemu je skladao, Bernstein je uvijek ostao dosljedan samome sebi, i u pogledu glazbenoga stila i u pogledu osobnih vrijednosti. Duhovna pitanja vlastite religije prožimaju većinu njegovih djela, a u radu poseban senzibilitet iskazuje upravo prema marginaliziranima, odbačenima i potlačenima. Iako se Bernsteinova „potlačenost“ može činiti upitnom, ima li se na umu njegova uspješna karijera, njegova je glazba prožeta pozivom na toleranciju.

(ET i SV)

Studenti(ce) četvrte i pete godine muzikologije:

Bojan Nečas Hraste (BNH)

Luka Pekas (LP)

Mia Reba (MR)

Goran Ružić (GR)

Ema Tiljak (ET)

Sara Vrdoljak (SV)

mentor: prof. dr. sc. Dalibor Davidović (DD)

I cannot remember ev'rything. I must have been unconscious most of the time. I remember only the grandiose moment when they all started to sing, as if prearranged, the old prayer they had neglected for so many years – the forgotten creed! But I have no recollection how I got underground to live in the sewers of Warsaw for so long a time... The day began as usual: Reveille when it still was dark. "Get out!" Whether you slept or whether worries kept you awake the whole night. You had been separated from your children, from your wife, from your parents. You don't know what happened to them... How could you sleep? The trumpets again – "Get out! The sergeant will be furious!" They came out; some very slowly, the old ones, the sick ones; some with nervous agility. They fear the sergeant. The hurry as much as they can. In vain! Much too much noise, much too much commotion! And not fast enough! The Feldwebel shouts: "Achtung! Stilljestanden! Na wird's mal. Oder soll ich mit dem Jewehrkolben nachhelfen? Na jut; wenn ihrs durchaus haben wollt!" The sergeant and his subordinates hit (everyone): young or old, (strong or sick), quiet guilty or innocent... It was painful to hear them groaning and moaning. I heard it though I had been hit very hard, so hard that I could not help falling down. We all on the (ground) who could not stand up were (then) beaten over the head... I must have been unconscious. The next thing I heard was a soldier saying: "They are all dead!" Whereupon the sergeant ordered to do away with us. There I lay aside half conscious. I had become very still – fear and pain. Then I heard the sergeant shouting: "Abzählen!" They starts slowly and irregularly: one, two, three, four – "Achtung!" The sergeant shouted again, "Rascher! Nochmal von vorn anfangen! In einer Minute will ich wissen, wieviele ich zur Gaskammer abliefer! Abzählen!" They began again, first slowly: one, two, three, four, became faster and faster, so fast that it finally sounded like a stampede of wild horses, and (all) of a sudden, in the middle of it, they began singing the *Shema Yisrael*.

Shema Yisrael, Adonai Eloheinu, Adonai Echad.

V'ahavta eit Adonai Elohecha b'chawl l'vav'cha uv'chawl nafsh'cha, uv'chawl m'odecha. V'hayu had'varim haeileh, asher anochi m'tsav'cha hayom, al l'vavecha. V'shinantam l'vanecha, v'dibarta bam b'shivt'cha b'veitecha, uvlecht'cha vaderech, uv'shawchb'cha uvkumecha.

Ne mogu se svega sjetiti. Vjerojatno sam većinu vremena bio u nesvijesti. Sjećam se samo veličanstvenog trenutka kad su svi počeli, kao unaprijed dogovoreno, pjevati staru molitvu koju su toliko godina zanemarivali – zaboravljeno vjerovanje! Ali ne sjećam se kako sam dospio pod zemlju da tako dugo živim u kanalizaciji Varšave... Dan je počeo kao i obično: znak za ustajanje dok je još bio mrak. "Izađi!" Bilo da si spavao, bilo da su te brige držale budnim cijelu noć. Bio si odvojen od svoje djece, od svoje žene, od svojih roditelja. Ne znaš što im se dogodilo... Kako si mogao spavati? Opet trube – "Izlazi! Narednik će pobjesnjeti!" Izašli su; neki vrlo polagano, stari, bolesni; neki s nervoznom hitrošću. Boje se narednika. Žure se koliko god mogu. Uzalud! Previše buke, previše galame! I to nedovoljno brzo! Narednik viče: "Achtung! Stilljestanden! Na wird's mal. Oder soll ich mit dem Jewehrkolben nachhelfen? Na jut; wenn ihrs durchaus haben willt!" [Pozor! Stani mirno! Hajdemo. Ili trebam pomoći kundakom? Pa dobro; ako to stvarno želite!] Narednik i njegovi podređeni udarali su (sve): mlado ili staro (snažno ili bolesno), krivo koje štiti ili nedužno... Bolno je bilo slušati kako zapomažu i jauču. Čuo sam to, iako su me jako udarili, tako jako da nisam mogao drugo nego da padnem. Sve nas na (tlu) koji nismo mogli ustati, (tada) su tukli po glavi... Sigurno sam bio u nesvijesti. Sljedeće što sam čuo je vojnik kako govori: "Svi su mrtvi!" Nakon toga je narednik zapovjedio da nas uklone. Ležao sam sa strane u polusvijesti. Bio sam vrlo miran – strah i bol. Tada sam čuo narednika kako viče: "Abzählen!" [Pobrojite!] Počinju polako i nepravilno: jedan, dva, tri, četiri – "Achtung!" [Pozor!] Narednik je ponovno viknuo: "Rascher! Nochmal von vorn anfangen! In einer Minute will ich wissen, wieviele ich zur Gaskammer abliefer! Abzählen!" [Brže! Počnite ispočetka! Hoću za minutu znati koliko ih isporučujem u plinsku komoru! Prebrojite!] Počeli su opet, najprije polako: jedan, dva, tri, četiri... zatim su postajali sve brži i brži, toliko brzi da je to na kraju zazvučalo kao topot divljih konja i (sve) odjednom, usred toga, počeli su pjevati *Čuj, Izraele!*

Čuj, Izraele! Jahve je Bog naš, Jahve je jedan!

Zato ljubi Jahvu, Boga svoga, svim scem svojim, svom dušom svojom i svom snagom svojom! Riječi ove što ti ih danas naređujem, neka ti se urežu u srce. Napominji ih svojim sinovima. Govori im o njima kad sjediš u svojoj kući i kad ideš putem; kad liježeš i kad ustaješ.

*Napomena prevoditelja: Schönbergov je tekst trojezičan. Dijelovi prevedeni s engleskog jezika navode se bez oznaka, oni na njemačkom jeziku donose se u izvorniku, uz prijevod u uglatim zagrada, a oni na hebrejskom jeziku u kurzivu, prema sljedećem izdanju: Biblija: Stari i Novi zavjet, Zagreb: Stvarnost, 1969. *Čuj, Izraele!* (שמע ישראל) središnja je molitva jutarnjega i večernjega židovskog bogoslužja. Sastoji se od tri dijela, koji potječu iz Ponovljenog zakona i Knjige brojeva. U Schönbergovoj skladbi pjeva se samo početak prvog dijela (Pnz 6: 4-7)

INTRODUKCIJA
Psalam 108

עִירָה, הַנֶּקֶל וְכַבֹּד;
אֲעִירָה אֶשְׁחַר.

PRVI STAVAK
Psalam 100

הָרִיעוּ לַיהוָה, כִּלְיֵהֶאֱרִיז;
עֲבֹדוּ אֶת־יְהוָה בְּשִׂמְחָה;
בְּאוֹ לַפִּי, בְּרִנָּה
דָּעוּ-- כִּי יְהוָה, הוּא אֱלֹהִים--
הוּא־עֲשֵׂנוּ, וְלֹא (וְלוֹ) אֲנַחְנוּ
עָמוּ, נִצָּאן מִרֵּעֵיתוֹ
--בְּאוֹ שְׁעָרָיו, בַּתּוֹדָה
תִּצְרְתִּיו בַּתְּהִלָּה
הוֹדִירֵלּוֹ, בְּרַכּוֹ שְׂמוֹ
כִּי־טוֹב יְהוָה, לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ
וְעַד־דֹּר נֹדֶר, אֲמוֹנָתוֹ.

DRUGI STAVAK
Psalam 23

יְהוָה רֹעִי, לֹא אֶחָסֵר.
בִּנְאוֹת דָּשָׁא, יִרְבֵּעֵצִיר;
עַל־מֵי מַנְחֹת וְנִבְלָנִי.
נִפְשִׁי יִשׁוּבָב;
יִסְתַּנֵּי בַּמַּעְגָּל־צֶדֶק.
לְמַעַן שְׂמוֹ.
אֵם כִּי־אֵלֶּה
בְּגִיא צִלְמָנֹת.
לֹא־אֶרְאֶה רָע--
כִּי־אֶתֶּה עִמָּדִי;
שִׁבְטְךָ וּמִשְׁעַנְתְּךָ,
הִמָּה יִנְחַמְנִי.

LEONARD BERNSTEIN

Čičesterski psalmi

Priredio: Dalibor Davidović

Navedeno prema izdanju:

Biblija: Stari i Novi zavjet, Zagreb: Stvarnost, 1969.

Urah, hanevel, v' chinor!
A-irah shahar

Hari'u l'Adonai kol ha'arets.
Iv'du et Adonai b'simħa
Bo'u l'fanav bir'nanaħ.
D'u ki Adonai Hu Elohim.
Hu asanu v'lo anahnu.
Amo v'tson mar'ito.
Bo'u sh'arav b'todah,
Ĥatseirtovav bit'hilah,
Hodu lo, bar'chu sh'mo.
Ki tov Adonai, l'olam ĥas'do,
V'ad dor vador emunato.

Adonai ro-i, lo eħsar.
Bin'ot deshe yarbitseini,
Al mei m'nuħot y'nahaleini,
Naf'shi y'shovev,
Yan'ħeini b'ma'aglei tsedek,
L'ma'an sh'mo.
Gam ki eilech
B'gei tsalmavet,
Lo ira ra,
Ki Atah imadi.
Shiv't'cha umishan'techa
Hemah y'naħamuni.

Probudi se, harfo i citaro!
Probudit ću zoru jutarnju.

Kliči Jahvi, zemljo sva!
Služite Jahvi u veselju!
Pred lice mu dodite s
radosnim klicanjem!
Znajte da je Jahve Bog:
on nas stvorio, i mi smo njegovoi,
njegov smo narod i ovce paše
njegove.
Uđite s hvalama na vrata
njegova,
u dvore njegove s pjesmama;
hvalite ga, ime mu slavite!
Jer dobar je Jahve, dovijeka je
ljubav njegova,
od koljena do koljena
vjernost njegova.

Jahve je pastir moj:
ni u ĉem ja ne
oskudijevam;
na poljanama zelenim
on mi daje odmora.
Na vrutke me tihane vodi
i krijepi dušu moju.
Stazama pravim on me upravljao
radi imena svojega.
Pa da mi je i dolinom smrti poći,
zla se ne bojim jer si ti sa mnomo.
Tvoj štap i palica tvoja
utjeħa su meni.

Psalam 2

לָמָּה, רָגַשׁוּ גוֹיִם;
וְלֵאמֹים, יִהְיֶה־רִיק.
תִּתְצַבּוּ, מַלְכֵי־אֲרָץ--
וְרוֹזְנִים בּוֹדוּ־יְהוָה;
עַל־יְהוָה, וְעַל־מַשִּׁיחּוֹ.
נִתְקָה, אֶת־מוֹסְרֹתֵימוֹ;
יְשֻׁב בְּשִׂמְחָה
יִשְׁחַק: אֲדֹנָי,
יִלְעָג־לָמוֹ.

Psalam 23

תַּעֲרֹךְ לִפְנֵי, שְׁלֹחַן--
נֶגֶד צִרְיִי;
דִּשַׁנְתָּ בְּשִׂמְחָה רֹשִׁי,
פּוֹסֵי רִנָּה.

אֵד, טוֹב תִּסְדֵּךְ
יִרְפּוּנִי-- כִּלְיֵמֵי חַיִּי;
יִשְׁבְּתִי בְּבֵית־יְהוָה.

TREĆI STAVAK
Psalam 131

יְהוָה,
לֹא־נִבְּה לִבִּי--
וְלֹא־רָמּוּ עֵינָי;
וְלֹא־הִלַּכְתִּי,
בְּגִדְלוֹת וּבְנִפְלְאוֹת
מִמֶּנִּי.
אִם־לֹא שְׁוִיתִי,
יְדוֹמַמְתִּי--
נִפְשִׁי: כִּגְמֹל, עָלֵי אִמּוֹ;
כִּגְמֹל עָלֵי נַפְשִׁי.
יִסַּל וְיִשְׂרָאֵל, אֶל־יְהוָה--
מִשְׁתַּה, וְעַד־עוֹלָם.

FINALE
Psalam 133

הִנֵּה מַה־טוֹב,
וּמַה־נְּעִימִים--
שִׁבְתָּ אַחֲרֵם
אֵם־סֹדֵךְ.

Lamah rag'shu goyim
Ul'umim yeh'gu rik?
Yit'yats'vu malchei erets,
V'roznim nos'du yahad
Al Adonai v'al m'shiħo.
N'natkah et mos'roteimo,
V'nashlichah mimenu avoteimo.
Yoshev bashamayim
Yis'ħak, Adonai
Yil'ag lamo!

Ta'aroch l'fanai shulħan
Neged tsor'rai
Dishanta vashemen roshi
Cosi r'vayah.

Ach tov vahesed
Yird'funi kol y'mei ĥayai
V'shav'ti b'veit Adonai
L'orech yamim.

Adonai, Adonai,
Lo gavah libi,
V'lo ramu einai,
V'lo hilachti
Big'dolot uv'niflaot
Mimeni.
Im lo shiviti
V'domam'ti,
Naf'shi k'gamul alei imo,
Kagamul alai naf'shi.
Yaħel Yis'rael el Adonai
Me'atah v'ad olam.

Hineh mah tov,
Umah na'im,
Shevet aħim
Gam yaħad

Zašto se bune narodi,
zašto puci ludosti snuju?
Ustaju kraljevi zemaljski,
knezovi se rote protiv Jahve
i Pomazanika njegova:
"Skršimo okove njihove
i jaram njihov zbacimo!"
Smije se onaj što na nebu
stoluje,
Gospod im se podruguje.

Trpezu preda mnomo prostireš
na oči dušmanima mojim.
Uljem mi glavu mažeš,
čaha se moja prelijeva.

Dobrota i milost pratit će mene
sve dane života moga.
U Jahvinu ću domu prebivati
kroz dane mnomo.

O Jahve,
ne gordi se moje srce
niti se oči uznose.
Ne idem za stvarima velikim
ni za ĉudima
što su iznad mene.
Ne, ja sam se smirio
i upokojio dušu svoju;
kao dojenĉe na grudima majke,
kao dojenĉe duša je moja u meni.
U Jahvu se, Izraele, uzdaj
od sada dovijeka.

Gle, kako je dobro
i kako je milo
kao braća
zajedno živjeti.

LISINSKI
SUBOTOM
UVJEK
LISINSKI
NEPROCIJENIV DOŽIVLJAJ!
22/23

Subota, 26. studenoga 2022.

SOFIJSKA FILHARMONIJA

Najden Todorov, dirigent

Vesko Eškenazi, violina

U suradnji s Veleposlanstvom Republike Bugarske.

Felix Mendelssohn-Bartholdy: Koncert za violinu i orkestar u e-molu, op. 64

Felix Mendelssohn-Bartholdy: Četvrta simfonija u A-duru, op. 90, *Talijanska*

Sreća romantike

Točno na svoj 90. rođendan u *Lisinski* se vraća poslije tri godine jedan od najboljih orkestara jugoistočne Europe, najpoznatiji bugarski ansambl svjetskoga ugleda – **Sofijska filharmonija!** U svojoj dugoj povijesti taj odlični Orkestar nastupao je pod dirigentskim vodstvom najvećih svjetskih dirigenata, kao što su Genadij Rožddestvenski, Kurt Mazur, sir Neville Mariner, Leopold Hager ili Valerij Gergijev, da spomenemo tek nekolicinu najslavnijih! Svojim turnejama u inozemstvu, na kojima je publika prima s oduševljenjem, Sofijska filharmonija **stvorila si je ugled i izgradila ozbiljan autoritet vrhunskoga orkestralnog ansambla** i u krugovima najstrožih svjetskih glazbenih kritičara. Orkestar je uspješno nastupio u najvećim glazbenim središtima i koncertnim prostorima Europe, Azije i Amerike, pozdravljen od najzahtjevnije publike gromoglasnim aklamacijama. **Šef dirigent** Sofijske filharmonije **jedan je od najcjenjenijih europskih dirigenata** mlađe generacije – **Najden Todorov**. Vrhunsko glazbeno obrazovanje stekao je na sveučilištima Beča i Jeruzalema, a uz bogat repertoar djela orkestralne literature koja izvodi po cijelom svijetu s prominentnim orkestrima, posebno je cijenjen kao operni dirigent: do sada je surađivao s opernim zvijezdama najvećega sjaja (Plácido Domingo, Sonja Jončeva, Anna Tomowa-Sintow, Leo Nucci ili Samuel Ramey). Uz Todorova, na zagrebačkom koncertu imat ćemo povlasticu slušati i violinskoga virtuozu **Veska Eškenazija**, kojega je svijet upoznao kao **čudo od djeteta, dječaka koji je ubrzo stasao u jednoga od najprofiliranijih europskih violinista**, koji je tijekom raskošne umjetničke karijere surađivao s velikanima kao što su Mstislav Rostropovič, Riccardo Chailly, sir Colin Davis ili Seiji Ozawa i Carlo Maria Ciullini. U interpretaciji sjajnih bugarskih glazbenika imat ćemo jedinstvenu priliku uživati u vrhuncima glazbenoga romantizma – u jednome od najljepših violinskih koncerata svih vremena i veličanstvenoj *Četvrtoj, Talijanskoj, simfoniji*, besmrtnim djelima iz pera njemačkoga genija Felixa Mendelssohna-Bartholdyja.

LISINSKI
SUBOTOM
UVJEK
LISINSKI
NEPROCIJENIV DOŽIVLJAJ!
22/23

Subota, 3. prosinca 2022.

STEPHEN THARP, orgulje

Georg Friedrich Händel: *Glazba za kraljevski vatromet*, uvertira (obrada za orgulje: Stephen Tharp)

Johann Sebastian Bach: *Allein Gott in der Höh' sei Ehr'*, koralni preludij, BWV 662

Johann Sebastian Bach: *Gigue* iz Fuge u G-duru, BWV 577

Ludwig van Beethoven: *Scherzo* iz Treće simfonije u Es-duru, op. 55, *Eroica* (obrada za orgulje: Stephen Tharp)

Gabriel Fauré: *Pavana*, op. 50 (obrada za orgulje: Stephen Tharp)

Jean-Baptiste Robin: *Chant du Ténére*

Petr Eben: *Moto ostinato*, treći stavak iz *Nedjeljne glazbe (Musica dominicalis)*

Louis Vierne: *Adagio* iz Treće orguljske simfonije, op. 28

Franz Liszt: *Totentanz* (parafraza na *Dies irae*), S. 126

Sve boje orgulja

Stephena Tharpa kritika percipira kao sasvim jedinstvenog glazbenika te ga smješta na nebeski svod glazbenih zvijezda i, potaknuta njegovom osebujnom umjetničkom osobnošću i originalnim interpretacijama, opisuje neobičnim sintagmama kao što su „**orguljaš za znalce**“ (časopis *Orgulje*, Njemačka), „**interpret koji razmišlja**“ (*Het Orgel*), „**neusporedivi orguljaš**“ (časopis *The American Organist*) i „**savršeno kreativni umjetnik**“ (Michael Barone, časopis *Pipedreams*). Prepoznat je kao jedan od najvećih orguljaša našega doba! *The New York Times* okarakterizirao ga je kao orguljaša čije su izvedbe „pune boja, uzbudljive i sjajne“. Tharp je glazbenik goleme, uistinu zadivljujuće energije: održao je 1500 koncerata na 61 svjetskoj turneji i izgradio jednu od najrespektabilnijih karijera na svijetu. Na popisu je *Tko je tko u Americi* i *Tko je tko na svijetu*, a dobitnik je i međunarodne nagrade *Interpret godine* Udruženja američkih orguljaša grada New Yorka, koju mnogi smatraju najvišom nagradom koju jedan orguljaš može dobiti od neke profesionalne udruge u SAD-u. Godine 2015. Tharpu je dodijeljena i Nagrada *Paul Crestan* za umjetničku izvrsnost u izvođenju sakralne glazbe. Stephen Tharp studij orgulja završio je *magna cum laude* na Sveučilištu Illinois u Jacksonvillu, a magistrirao na Sveučilištu Northwestern u Chicagu, u klasi Rudolfa Zuidervelda i Wolfganga Rübsama. Privatno je studirao i s Jeanom Guillouom u Parizu. Trenutno je rezidencijalni umjetnik u jednoj od najpoznatijih crkava na svijetu – episkopalnoj crkvi sv. Jakova na Aveniji Madison u New Yorku. Tharp će u Zagrebu svoje spektakularno orguljaško umijeće predstaviti interpretirajući neke od najljepših skladbi orguljske literature svih vremena, od kojih je neka i sâm obradio za ovu priliku – djela Bacha, Händela, Beethovena, Fauréa i Liszta!

GRAD
ZAGREB

 otpbanka

 INA

ZAGREB
moj grad

Jutarnji list

 LISINSKI